

TIA-gegevens havo 2024

Albert van der Kaap

Cito streeft ernaar dat de vragen een p-waarde hebben van tussen 40-80, eronder zijn de vragen in principe te moeilijk, erboven te eenvoudig en daarmee niet onderscheidend genoeg. In dit examen gold dit criterium voor 73% van de vragen.¹

27% van de vragen had een p-waarde lager dan 40 en geen enkele vraag had een p-waarde hoger dan 80.

Dertien vragen (50%) hadden een p-waarde lager dan 50, waarvan zeven (27%) onder 40, waarvan twee (8%) onder 30.

1	2	0	0,69	0,23	1,4
2	2	2,1	0,43	0,26	0,9
3	3	0,9	0,54	0,3	1,6
4	3	0,4	0,67	0,25	2
5	3	0,2	0,68	0,21	2,1
6	2	5,5	0,41	0,17	0,8
7	2	9,1	0,32	0,26	0,7
8	2	0,8	0,68	0,24	1,4
9	4	1,8	0,35	0,29	1,4
10	2	2	0,7	0,24	1,4
11	3	1,1	0,48	0,24	1,4
12	2	2,1	0,4	0,19	0,8
13	4	2,6	0,53	0,33	2,1
14	3	1,3	0,51	0,33	1,5
15	3	0,5	0,69	0,24	2,1
16	2	0,5	0,36	0,3	0,7
17	3	4,1	0,23	0,24	0,7
18	2	2,5	0,67	0,29	1,3
19	4	4,1	0,46	0,36	1,9
20	4	1,8	0,45	0,26	1,8
21	2	7,9	0,36	0,25	0,7
22	2	7,8	0,33	0,28	0,7
23	3	1,9	0,51	0,28	1,5
24	3	5,5	0,5	0,32	1,5
25	2	9,1	0,28	0,24	0,6
26	2	3,9	0,7	0,25	1,4

¹ <https://cito.nl/centrale-toetsen-en-examens/centrale-examens-vo/voor-leerlingen/normering-en-uitslagen/havo-2024-tijdvak-1/>

De moeilijkste vragen

Vraag 17

De moeilijkste vraag in het havoexamen, althans de vraag die het slechtst is gemaakt, is vraag 17 die betrekking heeft op de zogenaamde 'Umsiedlung'. Ik vermoed dat het wel eens zo zou kunnen zijn dat dit aspect van de naoorlogse geschiedenis in de klas heel weinig aandacht heeft gekregen. Van oudsher zijn het streven naar samenwerking in Europa en het ontstaan van de Koude Oorlog thema's die de meeste aandacht krijgen. De ingrijpende gevolgen voor een deel van de van oorsprong Duitse bevolking in Oost-Europa en de ontwrichtende gevolgen voor de rest van Duitsland kregen minder tot geen aandacht. Zij waren immers de daders, geen slachtoffers.

Vraag 17 p-waarde 23

Bron

De Duitser Helmut Köller vertelt in een interview wat hij als kind meemaakte in 1946:

Toen hoorde ik: "Iedereen moet weg. Het dorp 1) moet worden ontruimd." Toen hebben we dat ook gedaan. We pakten onze rugzak. Elk kind had een rugzak. Ik had een grote, mijn moeder een hele grote en mijn jongere broers kleinere. We gingen lopend naar Ratzeburg. Daar werden we door de Polen bijeengebracht op een schoolplein. We moesten wachten tot er een aantal dorpen bij elkaar was. Na drie dagen moesten we naar het station. (...) Het duurde lang voor iedereen was ingestapt. En opeens werd het lied aangeheven 'Vaarwel mijn dierbaar vaderland'. En de hele trein, alle vrouwen, zongen dat lied.

noot 1 Het gaat om het Duitse dorp Lümzow, nu Lomczewo in Polen.

Gebruik de bron

Köller beschrijft een jeugdherinnering.

3p Geef aan:

- welke politieke beslissing, die de geallieerden nemen over Duitsland, de oorzaak is van de ontruiming van het dorp, en
- dat je met deze bron kunt aantonen dat er sprake is van sociale ontwrichting van de Duitse samenleving, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De beslissing om de Duitse buitengrenzen te verleggen leidt tot de ontruiming van het dorp. 1
- Met deze bron kun je aantonen dat de Duitse samenleving te maken krijgt met (een grote groep) vluchtelingen / Heimatvertriebenen die hun dorp moeten achterlaten/die getraumatiseerd zijn (waardoor er sprake is van sociale ontwrichting), 1
- wat blijkt uit de beschrijving dat (een van de volgende): 1
 - iedereen uit het dorp weg moet.
 - – de vrouwen zingen over het verlaten van hun dierbaar vaderland.

Opmerkingen

- Als bij de eerste deelvraag wordt ingegaan op de verdeling van Duitsland in bezettingszones, wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit niet past bij de ontruiming van een dorp dat Pools wordt).
- Alleen als bij de tweede deelvraag een juiste uitleg wordt gegeven van de sociale ontwrichting, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag 25

De lage p-waarde van deze vraag verbaast voor een deel. Leerlingen zouden toch ten minste 1 punt moeten hebben gehaald voor het eerste deel van de vraag. Zelfs als je over weinig tot geen kennis beschikt is een beetje tekstverklaren voldoende voor een punt.

De tweede vraag is lastiger. Leerlingen moeten hier een aantal gegevens al redenerend aan elkaar verbinden:

- De hervorming van Gorbatsjov
- De (reden voor) het loslaten van de Brezjnevdoctrine
- De reactie van de Oost-Duitse regering en de motieven daarvoor
- De onvrede onder Oost-Duitsers die hiervan het gevolg was

Passage uit de syllabus:

‘In de tweede helft van de jaren 1980 probeerde Gorbatsjov de Sovjet-Unie met zijn beleid van glasnost en perestrojka te hervormen. Omdat voor het slagen daarvan medewerking van het Westen nodig was liet hij de Brezjnevdoctrine los. De DDR-leiding keerde zich af van deze liberale koers van de Sovjet-Unie omdat zij de gevolgen van hervormingen vreesde. Veel inwoners van de DDR, die via de televisie het leven in West-Duitsland zagen, waren ontevreden.’

Vraag 25 p-waarde 28

Bron

Anatoly Tsjernjajev, adviseur buitenlandse zaken van Gorbatsjov, schrijft in zijn dagboek over een gesprek dat plaatsvond op 11 oktober 1989:

Gorbatsjov noemde Honecker een 'klootzak'. Honecker had, voegde Gorbatsjov eraan toe, gewoon tegen zijn luitenanten kunnen zeggen: "Ik heb vier operaties gehad, ik ben 78 jaar oud en deze roerige tijden vragen te veel kracht van mij, laat me stoppen, want ik heb mijn taak gedaan." Had hij dat gedaan, dan was hij nog positief de geschiedenisboeken in gegaan. Shakhnazarov 1) en ik spraken onze twijfel uit of zelfs dat mogelijk was geweest. Twee of drie jaar geleden misschien, maar vandaag is hij al afgeschreven door zijn volk.

noot 1 Shakhnazarov is ook een adviseur van Gorbatsjov.

Gebruik de bron

Gorbatsjov en zijn adviseurs bespreken de politieke instabiliteit in de DDR.

2p Licht dit gesprek toe door:

- aan te geven welke oorzaak wordt gegeven voor de politieke instabiliteit in de DDR, en

- aan te tonen dat zij² een eenzijdig beeld geven, waarbij je de rol van de Sovjet-Unie in het ontstaan van politieke instabiliteit in de DDR in je antwoord betreft.

maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Gorbatsjov en zijn adviseurs beweren dat de politieke instabiliteit van de DDR wordt veroorzaakt door het te lange aanblijven/de impopulariteit van Honecker. 1
- Gorbatsjov en zijn adviseurs nemen niet mee dat de instabiliteit mede wordt veroorzaakt omdat³ de hervormingen in de Sovjet-Unie ervoor zorgen dat de bevolking van de DDR ook versoepelingen verwacht / doordat de bevolking van de DDR in opstand durft te komen omdat de Sovjet-Unie Honecker niet zal helpen (vanwege het loslaten van de Brezjnevdoctrine).

Vraag 7

In deze vraag werd ik volledig op het verkeerde been gezet en ik ben bang veel leerlingen met mij. Ik las eerst de bron en pas daarna de vraag, waardoor ik mij concentreerde op het feit dat het in de bron ging om een heldhaftige vrouw die haar mannetje in de oorlog stond. Ik had dan ook een vraag verwacht over dit aspect. Maar in de vraag gaat het helemaal niet over de bron, er is dus geen sprake met redeneren over en met de bron. De vraag heeft betrekking op de oorlog en de bron had volledig achterwege kunnen blijven.

Vraag 7, p-waarde - 32

Bron

In 1793 is het nieuwe republikeinse bestuur in Frankrijk in oorlog met verschillende omringende landen die de Franse monarchie steunen. In november 1793 verschijnt het artikel "Heldenmoed van een vrouwelijke soldaat" over Liberté Barreau 1):

Tijdens een aanval op een verschansing wordt haar echtgenoot gewond, zij zet de aanval door, schiet negentien kogels af, weert twee tegenstanders af en bereikt het doel. Dan komt de burgervrouw bij haar echtgenoot terug, omhelst hem, troost hem, tilt hem op en draagt hem naar een kar, vergezelt hem naar het ziekenhuis, waar ze hem, met alle zorgen die een echtgenote aan haar man verschuldigd is, aantoonde dat ze de deugden van een vrouw niet had opgegeven.

noot 1 Rose-Alexandrine Barreau, die zich Liberté (vrijheid) noemt, vecht in het Franse leger.

Een bewering:

De oorlog waarin Liberté Barreau (zie de bron) vecht, past bij een kenmerkend aspect van de achttiende eeuw.

2p Noem dit kenmerkend aspect en geef aan waardoor dit past bij deze oorlog.

² Het was handiger geweest als hier adviseurs had gestaan.

³ Doordat was hier beter geweest dan omdat.

maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- *De oorlog past bij 'de democratische revoluties in westerse landen (met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap)', 1*
- *omdat in deze oorlog de Fransen/Liberté Barreau de Franse Republiek/de val van het absolutisme in Frankrijk ondersteunde(n). 1*

Opmerking

Alleen als in het antwoord het juiste kenmerkend aspect wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verklaring waarom de oorlog waarin Liberté Barreau vocht daarbij paste.

Vraag 9

Eerlijk gezegd is het mij een raadsel waarom vraag 9 zo slecht gemaakt is (p-waarde 35. Hij heeft betrekking op een van de basisvaardigheden die leerlingen moeten beheersen, namelijk het denken in termen van continuïteit en verandering. Maar misschien is dat wel het probleem, dat er over het algemeen te weinig aandacht wordt besteed aan historisch denken en redeneren.

Vraag 9, p-waarde - 35

Bron

In 1858 laat koningin Victoria afkondigen dat:

Vanuit een groot vertrouwen in de loyaliteit, het vermogen en het oordeel van onze trouwe en zeer geliefde neef en raadslid, landgraaf Charles John Canning, benoemen wij hem hierbij (...) tot onderkoning en gouverneur-generaal in en over onze gebieden [in India]. Om deze gebieden in onze naam te besturen, en in het algemeen om in onze naam en namens ons te handelen, met inachtneming van de bevelen en voorschriften die hij van tijd tot tijd zal ontvangen van ons. (...) Hierbij verkondigen we aan de inheemse vorsten van India dat alle verdragen met hen, gemaakt door de East India Company, door ons worden geaccepteerd en gehandhaafd en we verwachten eenzelfde houding van hun kant (...). We zullen de rechten, waardigheid en eer van inheemse vorsten respecteren en we wensen dat zij, net als onze eigen onderdanen, welvaart en sociale vooruitgang.

Gebruik de bron

Uit de bron blijkt zowel verandering als continuïteit in het bestuur van India in 1858.

4p Geef aan, telkens met een andere verwijzing naar de bron, welke verandering en welke continuïteit dat is.

maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Verandering: uit de bron blijkt dat India onder direct gezag van de

- Britse regering komt (in plaats van onder de East India Company), 1
- omdat er een onderkoning wordt benoemd. 1
 - Continuïteit: uit de bron blijkt dat de Britse regering gebruik blijft maken van het bestaande inheemse bestuur / de bestaande verhoudingen continueren, 1
 - omdat het Britse bestuur (een van de volgende): 1
 - de rechten van inheemse vorsten respecteert.
 - de verdragen handhaaft die de East India Company met de inheemse vorsten heeft gesloten.

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord een juist voorbeeld bevat van verandering/continuïteit, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*
- *Als dezelfde verwijzing naar de bron tweemaal wordt gebruikt, wordt alleen aan de eerste verwijzing 1 punt toegekend.*

Vraag 22

De hoge moeilijkheidsgraad van vraag 22 (p-waarde 33) is waarschijnlijk te verklaren uit het feit dat leerlingen hier moeten redeneren via een aantal stappen:

- Zij moeten weten wat de inhoud is van de Ostpolitik;
- Zij moeten zich ervan bewust zijn dat het vervangen van Ulbricht gunstige gevolgen had voor het eventueel slagen van de Ostpolitik;
- Zij moeten weten wat de detente inhoud;
- En ten slotte moeten zij een relatie kunnen leggen tussen de Ostpolitik en detente.

Vraag 22, p-waarde - 33

DDR-leider Ulbricht stond afwijzend tegenover de Ostpolitik van Brandt. De regering van de Sovjet-Unie zorgde ervoor dat Ulbricht werd vervangen door een leider die de Ostpolitik wél steunde.

2p Leg uit dat de regering van de Sovjet-Unie met de vervanging van Ulbricht de detente steunde.

maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De Ostpolitik had tot doel de relatie tussen de BRD en de DDR/het Oostblok te verbeteren, zodat de regering van de Sovjet-Unie ervan uitging dat de vervanging van Ulbricht/de benoeming van een leider die meewerkte aan de Ostpolitik zou leiden tot ontspanning tussen de ideologische blokken (wat tijdens de detente werd nagestreefd).

Vraag 16: een chronologievraag

In mijn ogen kan de lage p-waarde voor vraag 16 (36) eenvoudig verklaard worden door het feit dat deze vraag dusdanig gedetailleerde kennis vereist, dat er geen sprake meer is van het toetsen van oriëntatiekennis. En hoe je ook over het huidige examenprogramma denkt, dat laatste is nog steeds het doel van het examenprogramma.

Vraag 16, p-waarde - 36

De volgende gegevens over stakingen in Nederland staan in willekeurige volgorde:

1. Arbeiders die vonden dat hun lonen door de geleide loonpolitiek te laag waren, legden hun werk stil.
2. De aanleg van het Noordhollandsch Kanaal, dat al snel te smal was vanwege de introductie van stoomschepen, liep vertraging op omdat de slecht betaalde arbeiders staakten.
3. De Nederlandse regering in Londen riep op tot een grote spoorwegstaking om de opmars van de geallieerde troepen richting Duitsland te ondersteunen.
4. Kort voor de oliecrisis brak bij Hoogovens in IJmuiden een staking uit onder arbeiders die loonsverhoging wilden.
5. Minister-president Lubbers noemde de staking waarmee docenten protesteerden tegen overvolle klassen "overbodig en schadelijk".
6. Nadat textielbedrijf Gerh. Jannink & Zonen een loonsverlaging van 5% doorvoerde omdat zijn concurrentiepositie tijdens de crisis van het wereldkapitalisme verslechterde, legden de arbeiders het werk neer.

2p Zet deze gegevens in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 6, 3, 1, 4, 5

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.